

Fra redaksjonen

I de nordiske landene har det lenge vært tradisjon for å samarbeide om ulike økonomiske, sosiale, politiske og kulturelle spørsmål, også barne- og ungdomsrelaterte spørsmål innen områder som musikk, teater, kunst eller idrett. I 1954 ble Nordisk Råd opprettet for å styrke samarbeidet både på det politiske og kulturelle området. Norden oppfattes i internasjonal sammenheng gjerne som en økonomisk, sosial, politisk og kulturell enhet.

Parallelt opereres det med en nordisk barndom. En nordisk barndom framstilles ofte som en barndom kjennetegnet av en barnesentrering, i betydning av at barns rettigheter har hatt en sentral plass, og at velutviklede offentlige velferdsordninger har kommet alle barn til gode.

Det som ofte overses er at enheten Norden består av fem land som til dels har fulgt like veier i formingen av dagens barndom. Interessant i denne sammenhengen er at vi muligens kan operere med en vestnordisk barndom, bestående av Norge, Island og Færøyene. Det er særlig to forhold som kjennetegner en eventuell vestnordisk barndom. Med Island som et eksempel, er det mye som tyder på at barns lønnede arbeid har hatt en sterkere posisjon her enn i de andre nordiske landene. For det andre har utbygging av barnehager gått langsommere både på Island og Færøyene og i Norge, sammenlignet med land som Sverige og Danmark.

Barns lønnsarbeid har dessuten vært en sentral komponent, ikke minst på Island. Gjennom hele det 20. århundre ble barns arbeid på Island tillagt positive verdier. Den positive holdningen til arbeid var rotfestet i en pietistisk arbeidsmoral, og barn hadde god tilgang til arbeid innen jordbruk og fiske. Island var et av de minst urbaniserte landene i Europa, og obligatorisk skole ble innført langt senere enn i de andre nordiske landene. Også skoleåret var kortere. Det ble organisert slik at det var mulig å bruke barns arbeidskraft på landsbygda, særlig knyttet til husdyrhold. Skolen tok slutt før lammene slapp ut på beite i mai, og tok først til igjen etter at buskapen var vel til gårds i september. Barn deltok i de fleste aktivitetene som involverte foreldrene eller andre voksne.

Med tiden ble barns arbeid skilt mer fra de voksne, men det fortsatte likevel å være en viktig komponent i barns liv. Nyere undersøkelser viser at islandske foreldre er mer positive til barns arbeid enn foreldre i de andre nordiske landene (se *Barn* nr 3–4 2009).

Utbyggingen av både barnehager og skolefritidsordninger har kommet senere på Island og Færøyene og i Norge sammenlignet med Sverige og Danmark. Utbyggingen av for eksempel barnehager i Norge kom først for alvor i 1980- og 1990-årene, mens Færøyene først inn i dette nye århundret

tok til å bygge ut barnehager. Færøyske barn tilhører i dag dermed den første generasjonen av barn som går i barnehage. Og Island etablerer først nå skolefritidsordninger for de yngste skolebarna.

Et interessant trekk ved den vestnordiske barndommen var dessuten at naturen ble tillagt bestemte kvaliteter, som å kunne "leke fritt", uten overvåkning av de voksne. "Fri lek" var tett forbundet med forestillinger om en god barndom.

I dag settes det imidlertid spørsmålstegn ved de tidligere tradisjonene. Mens både familien og slekten før fulgte de yngste på reisen fra barn til voksen, er i dag barnehagen og skolefritidsordningen sentrale barndomsarenaer for alle nordiske barn. Globalisering og internasjonalisering er i ferd med å gjennomføre nokså omfattende forandringer ved barndommens struktur. Ny teknologi og nye medier, og utdanningssamfunnets økende krav, spiller en stadig større rolle i barns liv. Mens den tidligere vestnordiske barndommen ble oppfattet som den "frie" og selvforvaltede barndommen, anses den i dag å være i klemme mellom barnehage, skole, skolefritidsaktiviteter, nye medier og kommunikasjonsteknologi, og ikke minst et utbredt forbruk der markedskreftene i økende grad retter blikket mot barn og unge. Endringene har gått fra en familie- og slektsorientert barndom, med verdier knyttet til natur og aktiviteter på egen hånd til en institusjonsforankret oppvekst, og med en rekke andre forandringer som vi trenger mer forskningsbasert viten om.

I den første artikkelen i dette nummeret av *Barn* tematiseres barns liv i skolefritidsordninger på Island. I *After-school centres for 6–9 year olds in Reykjavik, Iceland* drøfter Kolbrún Pálsdóttir barns hverdag i de nye institusjonene, og viser at de daglige aktivitetene i skolefritidsordningene har potensialer til å romme barns initiativ og deltagelse på nye og andre måter enn de tradisjonelle skoleaktivitetene.

I den andre artikkelen foretar Anna Ifland en sammenligning av debatten om kontantstøtten til foreldre, innført i Norge i 1997, med en parallell debatt som i dag foregår i Tyskland ved innføringen av en lignende ordning. I *Synet på barnets beste i diskurser om kontantstøtte i Norge og Tyskland* analyserer hun ulike barndomsforståelser i disse to landene. Hun avdekker også ulik tillit til foreldrene innen dette politiske feltet.

Den tredje artikkelen er en historisk artikkel som analyserer bilder av barn i framveksten av det svenske "Folkhemmet". I artikkelen *Clothes for the active, playing child in Sweden 1920s to 50s* drøfter Viveka Berggren Torell, ved hjelp av ulikt kildemateriale, hvordan det aktivt, lekende svenske barnet ble konstruert i denne perioden.

I forbindelse med at en av nestorene i norsk barneforskning, professor Per Olav Tiller, døde den 5. desember 2010, har redaksjonen valgt å gjenopprekke en av hans tidlige tekster som ble publisert i *Barn* nr. 2, 1983. I artikkelen *Barns medvirkning i forskning om barns levekår* argumenterer han for og problematiserer det å bruke barn som sakkyndige i forskning. Ved å være en av de første til å sette dette temaet på dagsordenen, er det mange som har mye å takke Per Olav for. I neste nummer av *Barn* skal vi oppsummere noen av hans bidrag til barne- og barndomsforskningen.

Vi ønsker våre lesere et fint nytt år, 2011!

Tora Korsvold